

והוינן בה: מידי האם בקפידא על הלשון תליא מילתא?

אלא טעם אחר יש בדבר: בני יהודה דדייקו לישנא לחזור באותו לשון ששמעו מרבם, ומתנחי להו סימנא, שהדיוק בלשון רבם איפשר להם לעשות סימנים נאים להלכות ששמעו בעל פה, כדי שלא ישתכחו. ולכן נתקיימה תורתם בידם.

אבל בני גליל, דלא דייקו בלישנא, ולא מתנחי להו סימנא, לא נתקיימה תורתם בידם.

ועוד טעם: בני יהודה — גמרו מחד רבה מרב אחד, נתקיימה תורתם בידם⁹.

בני גליל דלא גמרי מחד רבה אלא היו שומעין מכל אחד בלשון אחר לא נתקיימה תורתם בידם. לפי ששינוי הלשון מבלבל ומשכח, אעפ"י שהכל ענין אחד הוא.

רבינא אמר: בני יהודה דגלו מסכתא לימדו לאחרים [פירוש אחר — שמפרשים את שמועתם ומדקדקים היטב בטעם הדבר עד שמתיישב על לבן] נתקיימה תורתם בידם¹⁰.

בני גליל דלא גלו מסכתא לא נתקיימה תורתם בידם.

דוד — גלי מסכתא! שהיה דוד יגע בתורה ומורה הוראות לרבים, והיה נמלך בכל דבר במפיכבוש רבו אם הורה כדין.

שאל — לא גלי מסכתא.

ולכן, בדוד דגלי מסכתא, כתיב ביה "יראיך — יראוני וישמחו", ששמחו בו על הוראותיו שהיו מכוונות לאמיתה של תורה.

שאל דלא גלי מסכתא, כתיב ביה "ובכל

אשר יפנה ירשיע" שלא זכה להורות ב-ג כהלכה.

ואמר רבי יוחנן: מנין שמחל לו הקב"ה לשאול על אותו עון שהרג את נוב עיר הכהנים?

שנאמר בדברי שמואל לשאול, כשהעלהו ע"י בעלת אוב: "מחר אתה ובניך עמי". ודרשינן: "עמי — במחיצתי שיזכה לישוב במחיצתו של שמואל בעולם הבא, ועל כרחך שמחל לו הקב"ה על אותו עון.

אמר רבי אבא: אי איכא דמשאיל להו לבני יהודה דדייקו לישני, האם יש מי שמכיר מהם, ישאל אותם:

האם מאברין תנן במשנתנו באל"ף, או מעברין תנן בעיי"ן?

וכשמסירה חזרת ומתמלאת הגומא מיד. כך אנחנו, כשאנו מסיימין מסכתא ומתחילין אחרת, מיד שוכחים הראשונה. תוד"ה כי אדבעתא.

9. דוקא לקבל את השמועות עדיף מרב אחד, אבל ביחס ללימוד סברות התלמוד נאמר בגמרא שכל הלומד תורה מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם. תוד"ה דגמרי.

10. והמאירי מפרש שכשהיו דורשים ברכים היו מודיעים מראש באיזה ענין ובאיזה מסכתא ידרשו, כדי שהשומעים יעיינו מקודם בענין, ומתוך כך יתברר הענין לאמתו. וזה שכתוב אצל דוד "יראוני וישמחו", שהיה גורם להם שלא יתביישו. ואילו אצל שאל כתיב "בכל אשר יפנה ירשיע", לפי שלא ידעו הענין, נמצא שהיו בחזקת עמי הארץ ורשעים.

דההוא בר גלילא, דהוה קאזיל, ואמר להו: והיה מכריז "אמר — למאן? — למאן? אמר — מה, וביטא אותו בלשון "אמר" [וכפי שיבואר], ולא ביטא היטב בשפתיו את האות הראשונה מהמילה "אמר".

אמררו ליה: גלילאה שוטה! האם אתה מבקש לקנות חמור חמור למירכב, או שמא חמר יין למייתי, או שמא מבקש אתה לקנות עמר, צמר לעשות ממנו בגדים למילבש, או שמא אימר, שה לאיתכסאה לשחוט אותו ולאוכלו?

והגמרא מביאה עתה דוגמאות לטעויות שעלויות לנבוע מאי התבטאות נכונה.

החיא איתתא דבעיא למימר לחברתה: תאי, דאוכליך חלבא! רצתה לומר: בואי, ואתן לך לאכול חלב.

אמרה לה: שלוכתי תוכליך לביא! שנשמע כאילו היא מקללת אותה, ואומרת לה: תאכל אותך לביא.

[ושגתה בכך שאמרה שלוכתי במקום שלוכתי מלשון "משולכות", דהיינו חברתי. ולא הפרידה בין כל מילה ומילה, אלא חיברה את המלים "תאי" ו"אוכליך" והחיי"ת מ"חלבא" למילה אחת "תוכליך".]

החיא איתתא דאתיא לקמיה דדיינא לפני הדיין.

אמרה ליה: מרי כירי [רצתה לומר "קירי" שהוא אדון ואמרה "כירי" שהוא עבד], תפלא קורה [במקום "טבלא" שהוא הדף

ועוד ישאל אותם, הא דתנן בבכורות [מ א] שבכור בהמה שאין לו אלא ביצה אחת הרי זה מום, ומותר לשוחטו מחוץ למקדש. ורבי עקיבא חולק ואומר שצריך לבדוקו על ידי שמושיבין אותו על עכוזו [אחוריו] וממששים בכיס ובכסלים, ואם יש ביצה נוספת, סופה לצאת. ואם אינה יוצאת הוי מום.

האם "אכוזו" תנן או "עכוזו" תנן? [ואין הבדל במשמעות בין שניהם].

ירעי היו אנשים שהכירו מבני יהודה.

שאילינהו, שאלו אותם, ואמרו ליה, בני יהודה השיבו:

איכא דתני "מאברין" ואיכא דתני "מעברין". וכמו כן איכא דתני "אכוזו" ואיכא דתני "עכוזו".

והוינן בה: הא דאמרן דבני יהודה דייקי לישנא — מאי היא?

דההוא בר יהודה דאמר להו: טלית יש לי למכור!

אמררו ליה: מאי גוון טליתך?

אמר להו: כתרדין עלי אדמה ירקרקת היתה כצבע התרד¹¹.

והא דאמרן בבני גליל, דלא דייקי לישנא — מאי היא?

ומביאה הגמרא דוגמא ממעשה שהיה:

אינו ברור אם ירוקה ככרתי או כחלמון ביצה.

11. והדיוק הוא בזה שלא אמר ירוקה לפי שאז

העליון של השולחן] הוית לי היה לי, ונגבוך מין גנבו אותך הדיין [במקום "וגנבוה מנאי" דהיינו גנבוה ממני], וכדו הוות [רצתה לומר "וכדן הוות" כלומר כל כך גדולה היתה, ואמרה "וכדו" דהיינו עכשיו, שאין לו משמעות], וכי שדרו לך עילוייה אם ימתחו אותך על הטבלא לא מטי ברעיק אארעא לא יגיעו רגליך עד לארץ [ושטות היא לדבר כך לפני הדיין].

אמהתא רבי רבי, המשרתת בבית רבי, כי הוה משתעיא כשרצתה לדבר בלשון חכמה, אמרה הכי: עלת, שם הכלי ששואבין בו יין מהחבית וממלאים ממנו את הכוסות, נקפת בכד, נוקש בקרקעית החבית.

כלומר, נגמר היין בחבית.

ואז, ידאון נישריא לקיניהון. ידאו הנשרים לקיניהם.

כלומר, ילכו התלמידים לבתיהם, שיפסיקו סעודתם לפי שאין עוד יין.

וכד הוה בעי דליתבון כשרצתה שיתעכבו התלמידים הוה אמרה להו: יעדי בתר חברתה מינה, נסיר את מכסה החבית האחרת, ונמזוג עוד, ותתקפי יצוף הכלי ששמו עלת, בכד — כאילפא כאניה דאזלא במיא, הצפה בים.

רבי יוסי בר אסיין כי הוה משתעי בלשון חכמה, ורצה שלא יבינו אחרים אמר לבני

ביתו: עישו לי שור במשפט, הכינו לי תרדין [שור בארמית הוא תור, ומשפט הוא דין] בטור מסכן בחרדל [טור — הר. מסכן — דל].

וכד הוה שאיל באושפיזא, כשהיה שואל עוברי דרכים לשלום בעל האכסניא.

אמר הכי: גבר פום דין כלומר אושפיזא [גבר — איש. פום — פי. דין — זה], האם הוא חי ומה זו טובה יש האם עומד בטוב? [עפ"י מהרש"א]¹².

רבי אבהו כי הוה משתעי בלשון חכמה הוה אמר הכי:

אתריגו לפחמין, הבעירו את הפחמין עד שיאדימו כאתרוג.

ארקיעו לזהבין, שטחו גחלים לוחשות, שאדומות כזהב, על פי הכירה להתחמם מולם.

ויעשו לי בהן, יצלו על הפחמין, שני מגידי בעלטה. שני תרנגולים שהם מודיעים עונות הלילה.

אמרו ליה רבנן לרבי אבהו: הצפיננו הראנו [מלשון צופיה הליכות ביתה] היכן רבי אלעאי צפון מתחבא?

שלא ידעו התלמידים לאן הוא הלך.

מהרש"א.

[שהוא לשון נקיבה] ישנה בטובה. ולפי שהוא קצת גנאי לשאול בשלום אשה אמר כן ברמו. ר"ח מפרש שהוא תרגום של "אושפיזכנא". "איש" תרגומו "גבר", "פי" — "פום", "זה"

12. ועוד כתב המהרש"א לפרש, ששאל על האיש אם הוא חי, ועל אשתו שאל האם זו

עשתה לי פולין ביום ראשון, אכלתים ולא שיירתי מהן כלום.

שנייה, ביום שני עשתה לי גם כן פולין ולא שיירתי מהן כלום.

ביום שלישי הקדיחתן שרפה אותן במלח. כלומר, הכניסה יותר מדאי מלח.

כיון שטעמתי — משכתי את ידי מהן.

אמרה לי בעלת האכסניא: רבי! מפני מה אינך סועד?

אמרתי לה: כבר סעדתי מבעוד יום.

אמרה לי: אם כן היה לך למשוך ידיך מן הפת ולאכול את הפולין.

אמרה לי: רבי! שמא לכן אין אתה אוכל לפי שלא הנחת פאה בראשונים? שצריך להניח מעט מהמאכל עבור השמש, ושכחת בשני הימים הקודמים להניח פאה ואתה מניח עכשיו עבורם.

וכי לא כך אמרו חכמים: אין משירין פאה באילפס, בשעה שהשמש שופך מהקדירה לתוך הקערות לא ישייר בקדירה לעצמו מהתבשיל. אבל משירין פאה בקערה, כל אחד מהסועדים ישאיר עבור השמש בתוך קערתו¹⁴.

ולכן אתה מניח עתה פאה עבור השמש?

אמר להו: עלין בנערה אהרונית, אהרונית, עירנית, והנעירתו. ששמח הלילה בנערה אהרונית, ועכשיו הוא ישן¹³.

אמרי לה: נערה היינו אשה. והכי קאמר: שעטף [שמח] בנערה אהרונית [בת כהן] אהרונית [שמתה אשתו הראשונה, וזו אחרונה] עירנית [בעלת חן וחריפה] והנעירתו [שלא היה יכול לישון].

ואמרי לה: נערה היינו מסכתא, ששמח במסכתא אהרונית [מסדר קדשים העוסקת בעבודת אהרן] אהרונית [ססיים מסכת אחרת והתחיל במסכת זו שהיא] עירנית [עמוקה וחמורה]. והנעירתו [שהיא מעוררת לומדיה ולא ישן בלילה].

אמרי ליה לרבי אלעאי: הצפיננו היכן רבי אבהו צפון מתחבא?

אמר להן: נתייען במכתיר נטל רשות מהנשיא [שהוא מסמיך ומכתיר החכמים בשם "רבי". שמאז הוא נעשה דיין "מומחה לרבים" שאם טעה בדין הוא פטור מלשלם לבעל דין], והנגיב הלך לדרום למפיבשת, ללמוד לפני זקני הדרום שהם חכמים מאד [ונקראים על שם מפבישת שהיה אדם גדול].

אמר רבי יהושע בן חנניה: מימי לא נצחני אדם בדברים חוץ מאשה, תינוקת, ותינוק!

אשה מאי היא?

פעם אחת נתארחתי אצל אכסניא אחת.

משנה. והנעירתו, לפי שהיא חמורה ועמוקה. כדאמרינן: כלך לך אצל נגעים ואהלות.

14. בתוד"ה משירין, הביאו גירסא אחרת: "משירין פאה בקערה ואין משירין פאה"

— "דין", "נא" — "חיי" [כמו "אל תאכלו ממנו נא"]. תוד"ה גבר.

13. המהרש"א מפרש שאהרנית היא המשנה של סדר טהרות, שהיא האחרונה מששה סדרי

אמרתי לו: בני! הלא אמרת לי שהיא קצרה?

אמר לי: וכי לא אמרתי לך שהיא גם ארוכה?

נשקתיו על ראשו ואמרתי לו: אשריכם ישראל, שכולכם חכמים גדולים אתם, מגדולכם ועד קטנכם!

רבי יוסי הגלילי היה קא אזיל באורחא הלך בדרך. אשכחה לברוריה [אשת רבי מאיר]. אמר לה: באיזו דרך נלך ללוד?

אמרה ליה: גלילי שוטח! וכי לא כך אמרו חכמים: אל תרבה שיחה עם האשה!

היה לך לומר בלשון קצרה "באיזה ללוד".

ברוריה אשכחתייה לההוא תלמידא דהוה גרים בלחישא, שונה בלחש. בטשה ביה, & -TJ בעטה בו.

אמרה ליה: וכי לא כך כתוב על התורה "ערובה בכל, ושמורה"?

דמשמע: אם ערובה ברמ"ח איברים שלך, שאתה שונה בקול רם, היא משתמרת. ואם לאו — אינה משתמרת.

תנא: תלמיד אחד היה לו לרבי אליעזר שהיה שונה בלחש. לאחר שלש שנים שכח

וניצחתו בכך, שהעירה לו על שלא קיים את דברי חז"ל¹⁵.

תינוקת מאי היא?

פעם אחת הייתי מהלך בדרך והיתה דרך עוברת בשדה, והייתי מהלך בה.

אמרה לי תינוקת אחת: רבי! וכי לא שדה היא זו? ואתה מקלקל אותה בהליכתך.

אמרתי לה: וכי לא דרך כבושה היא? ואינני מזיק כלום בהליכתי.

אמרה לי: ליפטים שכמותך כבושה!¹⁶

תינוק מאי היא?

פעם אחת הייתי מהלך בדרך וראיתי תינוק יושב על פרשת דרכים, ואמרתי לו: באיזה דרך נלך לעיר?

אמר לי: זו קצרה וארוכה [כדמפרש לקמן] וזו ארוכה וקצרה [שרחוקה, אך כשמגיעים לעיר מיד נכנסים אליה, שאינה מוקפת גינות ופרדסים].

והלכתי בקצרה וארוכה.

ביון שהגעתי לעיר מצאתי שמקיפין אותה גינות ופרדסיין. חזרתי לאחורי.

שמשיירין לשמש כדי שיאכל גם הוא מהתבשיל, וכך לא יקלקל המאכל.

16. ולא הוי בכלל מיצר שהחזיקו בו רבים שאסור לקלקלו. דזה דוקא כשנעשה ברשות. מהרש"א.

דאילפס". דהיינו שבתבשיל העשוי כמעשה קדירה נראה כרעבתן אם אינו משייר ממנו, אבל העשוי כמעשה אילפס אין נראה כרעבתן אם אינו משייר.

15. ולכן הקדיחה לו התבשיל, כדי לרמוז לו זאת. אי נמי, רצתה להודיע לו טעם הדבר